

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.61>

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ І СУДУ ПРИ ПРИТЯГНЕННІ КРИВДНИКІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Манжула А.А.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету ім. Володимира Винниченка
ORCID ID: 0000-0003-4662-9376*

Манжула А.А. Діяльність правоохоронних органів і суду при притягненні кривдників до адміністративної відповідальності за домашнє насильство.

У науковій статті досліджено діяльність правоохоронних органів, зокрема поліції і суду при притягненні кривдників до адміністративної відповідальності за домашнє насильство. В статті розглянуті поняття домашнього насильства, форми та прояви домашнього насильства. Досліджені положення законодавства, що передбачають адміністративну відповідальність. Зазначено, що адміністративна відповідальність передбачена статтею 173-2 КУпАП.

Наголошено, що згідно КУпАП на поліцію покладено обов'язок по складанню протоколу про адміністративне правопорушення передбачене статтею 173-2 КУпАП. В тому числі працівники цього правоохоронного органу зобов'язані збирати докази на підтвердження фабули викладеної у протоколі. Після цього матеріали справи передаються до суду.

Розкрито деякі проблеми реалізації адміністративної відповідальності, зокрема зазначено, що застосування на практиці статті 173-2 буває досить складним. Проблема полягає в тому, що законодавець не зовсім чітко описує об'єктивну сторону цього правопорушення, а акти тлумачення досить суперечливо трактують зміст названої норми.

Наголошено, що існують певні проблеми і у доказуванні. Зазначено, що постанови за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення демонструють, що в доказуванні зазвичай використовуються: протокол про адміністративне правопорушення, рапорти поліцейських, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, поясненнями потерпілого, заявою про вчинення домашнього насильства, терміновим заборонним приписом, формою оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, роздруківкою повідомлень з «Вайбер» та «Телеграм», відеозаписами.

Зазначено, що закриття провадження як правило відбувається через недостатність доказів вини по викладеній фабулі протоколу, що впливає як правило з таких причин: не кваліфіковані працівники поліції; судова практика по притягненню до домашнього насильства ще не достатньо розвинена; обставини правопорушення як правило відбуваються ТЕТА-ТЕТ; потерпілі нехтують своїми права по збиранню доказів.

Акцентовано увагу, що на рівні законодавства вже зроблено значні кроки до поліпшення ситуації з протидії домашньому насильству. Проте, як показує практика, процедура доказування у справах є недосконалою. Наголошено щодо нагальної необхідності посилення контролю над кривдниками з боку поліції.

Ключові слова: правоохоронні органи, суд, поліція, адміністративна відповідальність, домашнє насильство, протидія, адміністративні правопорушення.

Manzhula A.A. Activities of law enforcement agencies and the court in bringing offenders to administrative responsibility for domestic violence.

The scientific article examines the activities of law enforcement agencies, in particular the police and the court, in bringing offenders to administrative responsibility for domestic violence. The article discusses the concept of domestic violence, forms and manifestations of domestic violence. The provisions of the legislation providing for administrative responsibility have been studied. It is noted that administrative responsibility is provided for in Article 173-2 of the Code of Administrative Offenses.

It was emphasized that according to the Criminal Code of Administrative Offenses, the police are obliged to draw up a protocol on an administrative offense provided for in Article 173-2 of the Criminal Code of Administrative Offenses. In addition, the employees of this law enforcement agency are obliged to collect evidence to confirm the story set

out in the protocol. After that, the case materials are transferred to the court.

Some problems of the implementation of administrative responsibility are disclosed, in particular, it is stated that the practical application of Article 173-2 is quite difficult. The problem is that the legislator does not quite clearly describe the objective side of this offense, and the acts of interpretation interpret the content of the said norm quite inconsistently.

It was emphasized that there are certain problems in proof. It is noted that the resolutions under Art. 173-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses demonstrate that the following are usually used in evidence: a protocol on an administrative offense, police reports, explanations of a person who is brought to administrative responsibility, explanations of a victim, a statement about the commission of domestic violence, an urgent restraining order, a form for assessing the risks of committing domestic violence, printouts of messages from "Viber" and "Telegram", video recordings.

It is noted that the closure of the proceedings usually occurs due to insufficient evidence of guilt according to the set plot of the protocol, which usually results from the following reasons: unqualified police officers; court practice on domestic violence is not yet sufficiently developed; the circumstances of the offense usually occur TETA-TET; victims neglect their rights to gather evidence.

It was emphasized that significant steps have already been taken at the legislative level to improve the situation in combating domestic violence. However, as practice shows, the procedure of proof in cases is imperfect. The urgent need to strengthen control over offenders by the police was emphasized.

Key words: law enforcement agencies, court, police, administrative responsibility, domestic violence, counteraction, administrative offenses.

Постановка проблеми. Проблема домашнього насильства в українських родинах, на жаль, не втрачає своєї актуальності. Якщо удома систематично б'ють, ображають, критикують усе, що ви робите, принижують, не дають самостійно ступити кроку, ви не можете вільно висловити свою думку – це не просто внутрішні родинні конфлікти чи модель стосунків у сім'ї, а насильство. Дуже часто жертва сприймає таке ставлення кривдника як нормальну поведінку і «списує» риси характеру кривдника, спосіб виховання тощо і вважає це наслідком своєї «поганої» поведінки. І це стосується як дорослих жертв домашнього насильства, так і дітей.

Стан опрацювання проблематики. Науковою розробкою питань протидії домашньому насильству в Україні займалися такі вчені-правники А.Б. Блага, О.С. Тунтула, О.О. Кочеміровська,

С.І. Білосорочка, А.К. Виноградова, Л.М. Сукмановська, К.В. Проноза та інші.

Метою статті є дослідження особливостей діяльності правоохоронних органів і суду при притягнення кривдників до адміністративної відповідальності за домашнє насильство.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні 07.01.2018 року набув чинності ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Згідно нього домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Як відомо, домашнє насильство буває фізичне, психологічне, економічне та сексуальне. При цьому, незалежно від проявів насильства воно бере свій початок з уявлень кривдника про допустимість таких дій щодо іншої особи.

Особа, яка постраждала від домашнього насильства має право звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству [2].

Будь-який вид насильства та його прояви призводять до деструкції особистості постраждалої людини. Саме тому важливим є попередження домашнього насилля, в разі якщо таке насилля існує – його дієве викорінення шляхом застосування мір відповідальності, як адміністративної, так і цивільно-правової та кримінальної, а також застосування програм перевиховання осіб, що вчинили насилля, зокрема програм для кривдників, передбачених законодавством про запобігання та протидію домашньому насиллю [3].

Об'єктом нашого дослідження є діяльність правоохоронних органів і суду при притягненні кривдників до адміністративної відповідальності за домашнє насильство. Таким чином, є необхідним зупинитися на порядку притягнення до адміністративної відповідальності та на проблематиці доказування.

Отже, адміністративна відповідальність передбачена статтею 173-2 КУпАП. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла,

їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису (ст. 173-2 КУпАП) [4].

Згідно КУпАП на поліцію покладено обов'язок по складанню протоколу про адміністративне правопорушення передбачене статтею 173-2 КУпАП. В тому числі працівники цього правоохоронного органу зобов'язані збирати докази на підтвердження фабули викладеної у протоколі. Після цього матеріали справи передаються до суду.

Отже потерпілий (жертва домашнього насильства) повинна викликати поліцію, яка у свою чергу буде складати протокол та збирати докази. Діюче законодавство не обмежує потерпілого у збиранні та подачі доказів при розгляді справи.

Статтю 173-2 КУпАП «Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми» можна віднести до спеціальних норм, які передбачають адміністративну відповідальність за вчинення насильства в сім'ї. Попри всю різноманітність проявів сімейного насильства, в КУпАП це єдина спеціальна норма, яка передбачає можливість притягнення винних осіб до відповідальності. Варто також відзначити, що законодавець досить пізно усвідомив всю важливість, суспільну шкідливість названого правопорушення, оскільки кодекс було доповнено статтею 173-2 лише у 2003 році [5].

Санкціями цієї статті передбачено накладення двох видів стягнень: громадські роботи та адміністративний арешт. Останній вид покарання, на нашу думку, може застосовуватися лише у крайніх випадках. Адже той з членів сім'ї, який застосовував насильство до інших, під час перебування під адміністративним арештом не отримує заробітної плати і навіть може втратити роботу, що не сприятиме покращенню психологічної ситуації в родині. Крім того, якщо адміністративний арешт відбуватиме один з батьків, то діти фактично можуть бути взагалі позбавлені батьківського піклування (наприклад, якщо інший з батьків знаходиться у відрядженні, на лікуванні або коли його робота має роз'їзний характер). Якщо ж насильство в сім'ї вчиняє неповнолітня особа, то відповідно до статті 32 КУпАП до неї адміністративний арешт не може бути застосований. Тому, на наш погляд, доцільно застосовувати лише таку санкцію, як громадські роботи, а також примусові заходи, які не є адміністративними стягненнями і передбачені іншими актами законодавства (наприклад, Законом України «Про попередження насильства в сім'ї», про що мова йтиме далі).

До вересня 2015 року санкція статті містила ще два види стягнень: виправні роботи та штрафи, але у зв'язку із внесенням змін до Кодексу їх було вилучено. Вважаємо таку позицію законодавця цілком виправданою, оскільки за своєю суттю ці два стягнення мали штрафний характер, що негативно відзначалося не лише на фінансовому благополуччі того з батьків, який застосовував насильство в сім'ї, але й всієї родини в цілому.

Необхідно відзначити, що застосування на практиці статті 173-2 буває досить складним. Проблема полягає в тому, що законодавець не зовсім чітко описує об'єктивну сторону цього правопорушення, а акти тлумачення досить суперечливо трактують зміст названої норми.

Також, існують певні проблеми у доказуванні. Доказування адміністративного правопорушення. Постанови за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення демонструють, що в доказуванні зазвичай використовуються: протокол про адміністративне правопорушення, рапорти поліцейських, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, поясненнями потерпілого, заявою про вчинення домашнього насильства, терміновим заборонним приписом, формою оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, роздруківкою повідомлень з «Вайбер» та «Телеграм», відеозаписами.

Цікаво проаналізувати можливість використання скріншотів листування у месенджерах для доказування домашнього насильства. Найперше слід відмітити, що КЦС ВС у постанові у справі № 753/10840/19 стосовно обмежувального припису зазначив, що на підтвердження заявлених вимог ОСОБА_1 надала скріншоти повідомлень з телефону та планшету, роздруківки з Viber, які суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, вважав належними та допустимими доказами, які досліджені судами у їх сукупності та яким надана належна правова оцінка [6].

Разом з тим, слід звернути увагу і на постанову Київського апеляційного суду у справі № 756/3771/22, де суд, розглянувши скріншот як електронний документ, послався на практику Верховного Суду (ВС неодноразово зазначав, що листування шляхом надіслання електронних листів уже давно стало частиною ділових звичаїв в Україні, а здійснення електронної переписки як усталеного звичаю ділового обороту в Україні, що не вимагає договірною врегулювання, визнається цивільним звичаєм за ст. 7 ЦК (постанови Верховного Суду від 27.11.2018 у справі № 914/2505/17, від 13.10.2021 у справі № 923/1379/20, ухвала Верховного Суду від 25.05.2022 у справі № 914/1003/21). У постановах від 13.07.2020 у справі № 753/10840/19, від 18.02.2021 у справі № 442/3516/20 надані сторонами скріншоти повідомлень з телефону та планшету, роздруківки з Viber фактично визнав належними та допустими-

ми доказами, які досліджені судами у їх сукупності та яким надана належна правова оцінка [6].

А у постановках від 17.04.2020 у справі № 905/2319/17, від 25.03.2020 у справі № 570/1369/17, від 13.07.2020 у справі № 753/10840/19, від 27.11.2019 у справі № 1540/3778/18 ВС дійшов висновку, що переписка у Viber, Skype та інших месенджерах, включно з голосовими повідомленнями та іншим, є належним електронним доказом у судових справах). Суд зазначив, що, як вбачається із ксерокопії скріншотів записів на 7 аркушах, в яких містяться повідомлення образливої форми, на одному з них є запис: «фототаблицю складено 16 травня 2022 року мною, позивачем за зустрічним позовом у справі № 756/13720/211, ОСОБА_1» при цьому, надрукований на цих документах текст та записи не містять жодних даних про дати написання цих записів, даних про відправника та адресата цих записів (чи можливих смс повідомлень), їх оригінальний текст на кожному із цих документів не засвідчений. Також, всі зазначені документи мають печатку «Для довідок» із даними «Оболонське управління поліції ГУНП у м. Києві», при цьому даних про те хто засвідчував ці документи, коли вони виготовлені і засвідчені, де їх оригінали знаходяться на зберіганні, матеріали протоколу не містять, що суперечить вимогам Порядку засвідчення копій документів, визначених пунктами 5.26, 5.27 Національного стандарту України Державна уніфікована система документації, Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації «Вимоги до оформлювання документів» ДСТУ 4163-2003, затвердженого наказом Держсноживстандарту України від 07.04.2003 № 55. Жодний наявний в справі документ в ксерокопії, який долучений поліцейським до матеріалів протоколу, не завірений належним чином. Сам ОСОБА_2 автентичність наведених доказів не визнає [1].

Таким чином, перелічені документи не можуть бути визнані належними і достатніми доказами у справі з огляду на вимоги ст. 251 КУпАП.

Також, аналізуючи судову практику по статті 173-2 КУпАП можливо побачити, що орієнтовано 75% справ не мають позитивного завершення для постраждалого від домашнього насильства. Тобто провадження суддями закриваються через відсутність складу адміністративного правопорушення з підстав передбачених статтею 247 КУпАП [1].

Закриття провадження як правило відбувається через недостатність доказів вини по викладеній фабулі протоколу. Відсутність переданих суду доказів можливо пояснити наступним: працівники поліції як правило не кваліфіковані;судова практика по притягненню до домашнього насильства ще не достатньо розвинена; обставини правопорушення як правило відбуваються ТЕ-Та-ТЕТ; потерпілі нехтують своїми права по збиранню доказів.

Висновки. Підводячи підсумки, варто зауважити, що на рівні законодавства вже зроблено значні кроки до поліпшення ситуації з протидії домашньому насильству. Проте, як показує практика, процедура доказування у справах є недосконалою. Наведені вище приклади свідчать про нагальну необхідність посилення контролю над кривдниками з боку поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Домашнє насильство: відповідальність та протидія. URL: <https://advice.com.ua/uk/yurydychni-posluhy/advokat-z-kryminalnyh-sprav/domashnye-nasylstvo-vidpovidalnist-ta-protydiya>.
2. Роз'яснення щодо захисту від домашнього насильства. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/zahyst-vid-domashnyogo-nasylstva.pdf>.
3. В. Миколаєць, Т. Мацелик, Н. Новицька. Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства щодо дитини. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/2322/2614>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Шестак Л.В. Особливості адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї. URL: https://revolution.allbest.ru/law/00824031_0.html#text.
6. Форми насильства: фізичне, психологічне, економічне. Як довести факт кожного з перелічених різновидів насильства? URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/glovyuk-iryna/articles/formy-nasylstva-fizychne-psyhologichne-ekonomichne-yak-dovesity-fakt-kozhnogo-z-perelichenyh-riznovydiv-nasylstva>.